

**«Қ. Құлажанов атындағы Қазақ технология және бизнес
университеті» АҚ
Технологиялық факультеті
«Жеңіл өнеркәсіп технологиясы және дизайн» кафедрасы**

БЕКІТЕМІН

**«Қ. Құлажанов атындағы
Қазақ технология және бизнес
университеті» АҚ**

Қабылдау комиссиясының

Төрағасы

Байболова Л.К.

2025 ж.

**В031 – «Сән, дизайн» білім беру бағдарламаларының тобы,
6В021 – «Өнер» бағыты, 6В02100 – «Дизайн» білім беру бағдарламасы
бойынша
2025 жылы оқуға түсетін талапкерлерге арналған шығармашылық емтиханға
дайындау бағдарламасы**

Астана, 2025 ж.

Құрастырушылар:

«Жеңіл өнеркәсіп технологиясы және дизайн» кафедрасы

т.ғ.к., ассистент-профессор Байжанова Ж.Б.

п.ғ.к., ассистент-профессор Боранкулов Е.К.

магистр, сеньор-лектор Бекзат А.Б.

магистр, сеньор-лектор Жоламанова М.Ж.

Бағдарлама «ЖӨТжДизайн» кафедрасының отырысында ұсынылды

№10 хаттама «15» 05 2025 жыл

Кафедра менгерушісі т.ғ.к., қауым.проф. Байжанова Ж.Б.

Бағдарлама академиялық сапа жөніндегі комиссияның отырысында қаралды

№5 хаттама «03» 06 2025ж.

АСЖК төрағасы Жунусова Г.С.

Қабылдау комиссиясының төрағасы Ешпанов В.С.

Мазмұны

«6B02100 — Дизайн» білім беру бағдарламасының басты мақсаты – сән, графикалық және сәулет дизайн салалары бойынша терең кәсіби құзыреттерге ие, жоғары білімді және бәсекеге қабілетті мамандарды даярлау болып табылады. Бағдарлама абитуриенттердің шығармашылық ойлауын, эстетикалық талғамын, жобалау мәдениетін қалыптастыруға, сондай-ақ пән аралық ынтымақтастық пен дизайнерлік практикада инновациялық технологияларды пайдалану қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Оқу бағдарламасында зерттеу және аналитикалық дағдыларды, кәсіпкерлік тәсілді қалыптастыруға, сондай-ақ жылдам өзгеріп отыратын кәсіби орта мен қазіргі заман талаптарына бейімделу қабілетіне ерекше назар аударылады.

Бағдарлама түлектерге сән индустриясы, визуалды коммуникациялар, сәулет және заттық дизайн салаларында табысты кәсіби мансап құруға мүмкіндіктер береді. Сонымен қатар, ол жоғары білімнің келесі деңгейлерінде оқуын жалғастыруға берік негіз болып табылады.

Студенттердің болашақ кәсіби бағыты таңдалған білім беру бағдарламасының мазмұны мен мамандануына сәйкес айқындалады.

«Сәулет дизайны» траекториясы бойынша

Адам өмір сүретін заттық және кеңістіктік орта жобалау және қалыптастыруға бағытталған, оның ішінде:

- қалалық және ауылдық елді мекендер, саябақтар мен ландшафттық ансамбльдер;
- шағын сәулет формалары, абаттандыру және көгалдандыру элементтері;
- визуалды коммуникациялар және көрме кеңістіктері;
- қалалық ортаның жиһазы мен жабдықтары;
- тұрғын және қоғамдық ғимараттардың интерьерлері, оның ішінде қоғамдық мақсаттағы жер асты құрылыстары;
- интерьер безендіру, көрме және сауда экспозициялары;
- интерьер мен экстерьердегі монументалды-декоративті өнер элементтері.

«Графикалық дизайн» траекториясы бойынша

Әртүрлі медиа орталарда визуалды коммуникацияны жобалаумен айналысады, оның ішінде:

- баспа өнімдерін дайындау (кітаптар, күнтізбелер, афишалар, буклеттер, журналдар);
- жарнамалық материалдар жасау (плакаттар, баннерлер, сыртқы жарнама);
- фирмалық стиль қалыптастыру (логотиптер, брендбуктар, визуалды айдентика);

- интерфейстер мен цифрлық дизайнды жобалау (веб-сайттар, мобильді қосымшалар, интерактивті өнімдер).

«Сән дизайны» траекториясы бойынша

Адамның утилитарлық және мәдени-рухани қажеттіліктеріне сай келетін эстетикалық және функционалды заттық орта құруға бағытталған, оның ішінде:

- киімді жобалау және модельдеу (күнделікті, арнайы, сахналық киімдер);
- киім, аксессуарлар және текстиль өнімдерінің коллекцияларын әзірлеу;
- театрлық және тақырыптық костюмдерді жобалау;
- сән және жеңіл өнеркәсіп саласында инновациялық технологиялар мен көркем шешімдерді енгізу.

Кіріспе емтихандары

Бағдарламаға қабылдау шығармашылық қабілеті, бейнелеу сауаттылығы, көркем талғам, композиция және графика дағдыларын анықтау мақсатында жүргізіледі.

Мектеп түлектері екі шығармашылық емтихан тапсырады:

1. Сурет
2. Сызу

Техникалық және кәсіби білім беру ұйымдарының түлектері, өз мамандығы бойынша күндізгі немесе қысқартылған оқу формасына түсу кезінде бір шығармашылық емтихан – «Композиция» пәнінен тапсырады.

Сурет пен композиция емтихандары абитуриенттердің көркем-графикалық дайындығының деңгейін анықтап, дарынды әрі әлеуетті үміткерлерді іріктеуге мүмкіндік береді. Сызу емтиханы форманы құрастыру, кеңістіктік ойлау және үш проекцияда композицияларды бейнелеу қабілетін бағалауға бағытталған.

1 «Сурет» пәні бойынша талаптар

Геометриялық денелерден құралған натюрмортты бейнелеуге қойылатын талаптар

«Сурет» пәні бойынша бастапқы кезеңнің негізгі мақсаты — абитуриенттердің кеңістік формаларын көркем-графикалық әдістермен бейнелеу дағдыларын қалыптастыру. Бұл кезеңде оқытудың басты тапсырмасы — гипстен жасалған геометриялық денелерден құралған натюрморттарды орындау болып табылады. Композициялар әртүрлі пішін мен көлемдегі үш және одан да көп объектіден тұрады. Жұмыста құрылымы жағынан динамикалық (конус, призма, пирамида) және статикалық (шар, куб, цилиндр, параллелепипед) формалар қолданылады.

Натюрморттың көркемдік айқындылығы мен композициялық үйлесімділігіне қол жеткізу үшін әртүрлі масштабтағы пішіндерді үйлестіре қолдану ұсынылады. Алғашқы тапсырмалар ақ түсті тегіс жазықтықта және біртекті жарық фонда орындалады, бұл нысанның формасы мен көлемін дәл жеткізуге мүмкіндік береді. Бағдарлама біртіндеп күрделене түсіп, кейінгі кезеңдерде композицияларға қосымша элементтер енгізіледі: қарапайым қатпарлармен драпировка, гипстік рельефтер, сәндік розеткалар, вазалар, олар геометриялық денелермен үйлестіріледі.

Нысандарды бейнелеуде жарықтың рөлі ерекше маңызға ие. Бағытталған жарық көзі жарық пен көлеңкені айқын бөліп көрсетуге жағдай жасайды, ал жарық-көлеңке контрасты реңк айырмашылықтарын және кеңістіктегі нысандардың арақатынасын нақты жеткізуге көмектеседі.

Геометриялық денелерден құралған натюрморт салудың мақсаты

Мұндай тапсырмалар студенттердің кәсіби дағдыларын қалыптастыруға бағытталған: композициялық ойлау, парақ кеңістігінде нысандарды пропорционалды орналастыру, штрих арқылы көлемді моделдеу, зат көлеңкесі мен түсу көлеңкесін салу, кеңістік тереңдігін көрсету.

Бір ғана нысанды бейнелеумен салыстырғанда, көп нысаннан тұратын композицияларда формалардың өзара әрекеттесуіне, олардың арасындағы тоналды қатынасқа, рефлексстерді, қисаңқы беттерді, қырдағы көлеңкелерді және перспективалық кеңістік жоспарларын (алдыңғы, ортаңғы, артқы) құруға баса назар аударылады.

Сонымен қатар, бұл тапсырма студентке аналитикалық сурет салу қағидаларын кезең-кезеңімен меңгеруге мүмкіндік береді: форманы құрылымдық тұрғыда зерттеу, көлем мен жарықты салыстыра бейнелеу. Мұндай әдіс тек байқағыштықты дамытып қана қоймай, бағдарламаның келесі кезеңдеріне — бояумен орындалатын натюрморттарға, тақырыптық композицияларға, оқу қойылымдарына және шығармашылық сипаттағы күрделі жұмыстарға дайындықты қамтамасыз етеді.

Жұмыс графитті қарындашпен немесе жұмсақ графикалық материалдармен А3 форматындағы парақта орындалады.

2 «Сызу» пәні бойынша талаптар

«Сызу» пәні — сәулет, дизайн, инженерия және техникалық бағыттар бойынша білім алатын студенттерді кәсіби даярлаудың негізгі және міндетті компоненттерінің бірі болып табылады. Бұл пән болашақ мамандардың жобалау және конструкциялық қызметке қажетті графикалық бейнелеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған.

Аталған курсты табысты меңгеру үшін абитуриент келесі теориялық білімдер мен практикалық дағдыларға ие болуы қажет:

1. Теориялық білімдер

- Сызбаның техникалық және көркемдік мамандықтардағы әмбебап графикалық тіл ретіндегі маңызын түсіну.
- Негізгі графикалық элементтерді білу: сызық түрлері, штрихтау, контурлар, осьтік сызықтар.
- Негізгі проекция түрлерін меңгеру: фронтальды, горизонтальды, профильдік проекциялар, сондай-ақ проекциялар арасындағы айырмашылықтарды (көріністер, қималар, тіліктер) ажырата білу.
- Масштаптау қағидаларын меңгеру және сызба орындау мен оқу барысында масштабты дұрыс қолдана білу.
- Сызбаларды рәсімдеудің ұлттық және халықаралық стандарттарымен (мысалы, ГОСТ талаптары) таныс болу.

2. Практикалық дағдылар

- Жеңіл техникалық сызбалар мен сұлбаларды оқу және олардың мазмұнын дұрыс интерпретациялау.
- Геометриялық фигуралар мен сызықтарды тұрғызудың негізгі тәсілдерін меңгеру (перпендикулярлар, параллель сызықтар, биссектрисалар, шеңберлер және т.б.).
- Өлшемдерді, нұсқаушы сызықтарды және шартты белгілерді қолдана отырып, техникалық суреттерді орындау дағдысы.
- Негізгі сызба құралдарымен (сызғыш, қарындаш, бұрыш өлшегіш, транспортир, циркуль және т.б.) еркін жұмыс істей білу.

3. Жеке қабілеттер мен қасиеттер

- Нақтылықты талап ететін графикалық тапсырмаларды сапалы орындауға қажетті ұқыптылық, зейінділік және төзімділік.
- Кеңістіктік ойлау қабілетінің дамыған болуы және нысандарды бірнеше проекцияда көз алдына елестете алу машығы.
- Үздіксіз тәжірибе арқылы кәсіби шеберлікті жетілдіруге дайын болу және өзін-өзі дамытуға ұмтылу.

3 «Композиция» пәні бойынша талаптар

Күрделі композициялық тапсырмаларды орындау үшін абитуриенттерге геометриялық формалардан құралған көлемді-кеңістікті композициялар жасау тапсырмасы ұсынылады, ол кейде «врезка» деп те аталады. Бұл тапсырма жеке геометриялық нысандарды бейнелеуден күрделі модельдер жасауға өту кезеңінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Тапсырманың мақсаты

A3 форматындағы парақта кеңістікте перспектива бойынша қысқарған және бір-бірімен қиылысатын геометриялық денелер тобын бейнелеп, үйлесімді композиция жасау қажет. Абитуриент кескіннің құрылымын елестетіп, жазықтықтардың қиылыстарын және формалардың өзара әрекетін дәл көрсетуі тиіс.

Тапсырманы орындау барысында абитуриент:

- Түрлі геометриялық объектілерден құралған композицияларды қиялында елестету және бейнелеу қабілетін дамытады.
- Күрделі геометриялық формаларды әртүрлі ракурстардан тұрғызуды меңгереді.
- Құрылымды талдап, кеңістіктегі сызықтар, көлемдер және қиылыстардың өзара байланысын бейнелейді.
- Осьтік денелер мен көлбеу жазықтықтардағы күрделі көлеңкелерді салады.

Геометриялық фигуралардан көлемді композиция құру

Композицияны тұрғызу үшін әртүрлі формадағы геометриялық денелер қолданылады. Маңызды қағида — нысандар бір-бірімен тек беттері арқылы ғана жанасып қана қоймай, қиылысып немесе қабаттасуы тиіс. Бұл композицияға көркемдік өрнек пен күрделілік береді.

Алғашқы кезеңде нысандардың саны мен түрін оқытушы белгілейді, ал кейінгі кезеңде абитуриент формалар мен олардың өлшемдерін, ракурстарын өз бетімен таңдайды. Композицияның барлық элементтері — форма, орналасу, нысандардың өзара байланысы — оқушының шығармашылық қабілеті мен геометриялық формаларды тұрғызу туралы білімдері негізінде жасалады.

Кейбір тапсырмаларда нысандар саны шектеледі (мысалы, 3–4 элемент: куб, параллелепипед және т.б.). Бұл негізгі формаларды пропорционалды орналастырып, біріктіріп, әрі композицияның көркемдігін арттыру мақсатында оларға айналмалы денелер — шар, цилиндр, конус — қосылады.

Әдістемелік ұсыныстар

Көркемдік әсерді арттыру үшін композицияны кеңістікте, опорлық жазықтық пен көкжиек сызығын көрсетпей орналастыру ұсынылады. Бұл «ауырмай» ауада «жұмған» объектілердің иллюзиясын тудырып, еркін

көзқарас нүктесін таңдауға мүмкіндік береді, оның ішінде кең таралған стандартты ракурстардан тыс (мысалы, төменнен қарау) көзқарас та бар.

Объектілердің көлемі мен масштабының үйлесімді болуы маңызды: тым үлкен және тым кіші элементтердің үйлесімсіздігі композицияның қабылдануына кедергі келтіруі мүмкін.

Композицияның көркемдігі көбінесе оның жалпы силуэтімен анықталады. Кейде бүкіл жұмыстың контуры алдын ала белгіленіп, композицияның бүтіндігін және өзіндік ерекшелігін қалыптастыруға негіз болады.

Композицияны құрастырудан кейін алдын ала эскиздер жасалады. Олардың ішінен ең үздік нұсқасы А3 форматындағы параққа графит қарындашпен, толық жарық-көлеңке модельдеумен түсіріледі. Сызғыш пен бұрыш өлшегіштің қолданылуына рұқсат жоқ.

Врезка (қиылысуларды) салудың маңызы мен пайдасы

Врезка жұмысымен айналысу кеңістіктік ойлау, формаларды интуитивті тұрғызу және елестету қабілеттерін дамытады. Абитуриент соңғы бейнені орындаудан бұрын визуализациялай білуді, қиылыстардың құрылымын, сызықтар мен жарық-көлеңке эффектілерін және рефлексстерді түсінуді үйренеді.

Бұл жаттығу келесі қасиеттерді қалыптастырады:

- Көлемді түрде ойлау қабілеті.
- Құрылымды дәл тұрғызу шеберлігі.
- Перспектива бойынша қысқаруларды дұрыс қабылдау.
- Геометриялық және көркемдік қиялды дамыту.

Врезка тапсырмасын оқу үрдісінде әртүрлі кезеңдерде орындау ұсынылады, оны біртіндеп күрделендіріп, сурет салу, кеңістіктік талдау және геометриялық модельдеу дағдыларын жетілдірудің тиімді тәсілі ретінде қарастыруға болады.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі

1. Лоз Дж. Ботаникалық сурет. Натуралист сабақтары [Мәтін]: оқу-әдістемелік құрал/ Дж. Лоз .- СПб : Питер, 2018.- 64 с.
2. Асанова Б. Сурет және графика: оқулық, Астана: Фолиант 2019-360с.
3. Нәби Ы.А. «Сызба геометрия және инженерлік графика» пәнінің базалық курсы оқып білу жөнінде әдістемелік ұсыныстар [Мәтін] : оқулық/ Ы.А. Нәби .- Алматы: «Бастау баспасы» ЖШС, 2015.- 172
4. Ли Н.Г. Сурет. Академиялық сурет негіздері: оқулық, 2016
5. Беляева С. Е. арнайы сурет және көркем графика: оқулық, М: Академия 2017-240 Б.